

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 20.051.187 Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору, завідувачу кафедри цивільного права Зеліско Аллі Володимирівні

ВІДГУК

кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету БУТРИН-БОКИ Наталії Степанівни на дисертаційну роботу ОВЧЕНКА Олександра Володимировича на тему «Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається необхідністю подальшого розвитку корпоративного права України та пошуку нових організаційно-правових форм підприємницьких товариств після скасування Господарського кодексу України та прийняття відповідно Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб».

Особливої уваги потребує правове регулювання діяльності господарських товариств, зокрема командитного товариства, яке залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній правовій науці. Сучасні виклики, пов'язані з розвитком підприємництва та залученням інвестицій, актуалізують потребу в чіткому визначенні механізмів реалізації корпоративних прав учасників таких товариств.

Важливим аспектом актуальності є також необхідність здійснення комплексного порівняльно-правового аналізу із законодавством Німеччини та Польщі, де правова форма командитного товариства має стабільну правозастосовну практику. Досвід цих країн дозволяє глибше осмислити особливості правового статусу учасників, розмежування їхніх прав і обов'язків, а також виявити ефективні способи захисту корпоративних інтересів. У цьому контексті порівняльний аналіз

виступає важливим інструментом удосконалення національної моделі правового регулювання в Україні.

Не менш значущою є практична складова дослідження, обумовлена потребами господарського обороту та пошуком ефективних організаційно-правових форм ведення бізнесу. Командитне товариство, як форма об'єднання осіб, та підприємницької ініціативи, має потенціал для ширшого застосування в Україні, однак його використання обмежується недосконалістю правового регулювання. У зв'язку з цим наукове осмислення проблем здійснення корпоративних прав у такому товаристві є своєчасним і сприятиме як розвитку теорії корпоративного права, так і вдосконаленню правозастосовної практики.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дисертаційного дослідження О.В. Овченка можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій та правозастосовній діяльності щодо з'ясування сутності та особливостей здійснення корпоративних прав та корпоративного управління загалом, а також специфіки функціонування командитного товариства безпосередньо. Крім того результати цього дисертаційного дослідження варто використовувати в навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Корпоративне право», а також при підготовці та написанні навчальних посібників, підручників, практикумів, курсів лекцій, планів практичних занять із зазначених навчальних дисциплін.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни. Дисертаційне дослідження О.В.Овченка «Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі» містить наукові положення, які мають теоретичне значення і практичну спрямованість. Науковою новизною відзначається зміст поданого для обговорення та захисту дисертаційного матеріалу через призму особливостей визначення правового становища учасників в командитному товаристві, їх прав та обов'язків, механізму прийняття рішень, а також притягнення їх до юридичної відповідальності.

Автором правильно визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Методологічну основу роботи становлять філософські підходи, загальнонаукові

та спеціально-юридичні методи та засоби пізнання, які були застосовані цілком обґрунтовано, що дозволило дисертанту зробити вірні та аргументовані висновки.

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок про сумлінність здобувача при її написанні. О.В. Овченко вдало оперує вмінням критично оцінювати наукові позиції з тих чи інших питань, які досліджуються у роботі. Порівнюючи різні точки зору науковців, автор у багатьох випадках формулює власну позицію та є толерантним у дискусії з іншими фахівцями. З огляду на це з позитивного боку слід звернути увагу на чисельність використаних джерел (210 найменувань), досліджених ним при обґрунтуванні зроблених у дисертації висновків.

Правильний, послідовний порядок подачі матеріалу дозволив побудувати переконливу систему аргументації, що відображає як найбільш відомі в цивілістиці підходи щодо вирішення проблематики дослідження, так і власну авторську позицію.

Важливим, з наукової точки зору, є висновок автора про доцільність усунення нормативної неузгодженості між загальним цивілістичним та спеціальним підходами до регулювання корпоративних правовідносин в командитному товаристві, оскільки норма ЦК України фактично дублює положення Закону України «Про господарські товариства», але не повністю корелює зі спеціальним регулюванням командитних товариств, що руйнує принцип законодавчої ієрархії та суперечить вимогам внутрішньої узгодженості нормативно-правової системи (с. 55-56).

Варто підтримати й думку про необхідність впровадження в українське корпоративне командитно-акціонерного товариства, що уможливить залучення фінансів від ширшого кола потенційних інвесторів (с. 72-73).

Схвальних відгуків заслуговує підхід дисертанта щодо обґрунтування тези про потребу у закріпленні концепції триваючої відповідальності – цивільно-правової відповідальності вкладника командитного товариства за зобов'язаннями учасника з повною відповідальністю, що виникли в рамках його особистої підприємницької діяльності до початку провадження господарської діяльності командитним товариством.

Цікавими та такими, що заслуговують на увагу, є й інші висновки та пропозиції, зокрема щодо:

розмежування управління, ведення справ та участь в діяльності командитного товариства. Ведення справ КТ – це представництво товариства учасниками з повною відповідальністю у відносинах з третіми особами в процесі здійснення юридично значимих дій. Управління товариством – це діяльність учасників з повною відповідальністю щодо прийняття рішень, з метою досягнення мети та завдань товариства, визначених засновницьким договором. Участь в КТ – це форма здійснення корпоративних прав, що полягає у можливості учасника брати участь в управлінні товариством (за виключенням вкладників), отримувати частку прибутку та активів у разі ліквідації, а також виконувати передбачені законом обов'язки;

систематизації підстав припинення командитного товариства: 1) закінчення терміну, на який було засноване товариство; 2) прийняття рішення учасників про ліквідацію; 3) вибуття всіх учасників з повною відповідальністю; 4) вибуття всіх вкладників товариства; 5) розірвання засновницького договору повним учасником або його кредитором; 6) визнання товариства неплатоспроможним; 7) набрання законної сили рішенням суду про ліквідацію за заявою учасника; 8) смерть учасника з повною відповідальністю або визнання його неплатоспроможності;

сукупності критеріїв відмежування командитного товариства від інших суміжних видів товариств осіб, таких як партнерське товариство, негласне товариство за рахунок виділення таких диференційних ознак: 1) обсяг та вид відповідальності; 2) вид господарської діяльності, що здійснює товариство; 3) кількість та види учасників товариства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень засвідчують висновки зроблені за результатами дослідження. Про позитивне значення дисертації свідчить ґрунтовний аналіз як цивільного та корпоративного законодавства, так і наукової літератури щодо обраної теми. Робота в рамках кожного підрозділу супроводжується аналізом матеріалів доктрини та законодавства Польщі та Німеччини, що безумовно варто відзначити серед визначальних характеристик даного дисертаційного дослідження.

Положення, винесені на захист, відповідають вимогам щодо наукової новизни. Стиль викладення положень дозволяє усвідомити їх зміст і новизну. Здобутком дисертації, безперечно, є її високий науково-теоретичний рівень, практична спрямованість. Робота написана грамотно, сприймається легко та з інтересом. Добре оформлений список використаних джерел.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні наукові ідеї, положення та висновки дисертації повною мірою є апробованими, доступними широкому науковому загалу. Результати наукового пошуку знайшли відбиття у 5-ох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, а також у 7 тезах доповідей і наукових повідомлень, оприлюднених на науково-практичних конференціях. Висновки, пропозиції та рекомендації, що містяться у дисертації, мають беззаперечне теоретичне і практичне значення. У цілому дисертація є завершеною науковою працею, яка містить нові положення, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання у сфері корпоративного права. Теоретичні результати й практичні положення, характеризуються єдністю, аргументованістю наукових висновків і узагальнень, та свідчать про особистий вклад дисертанта в науку господарського права.

Дисертаційна робота О.В. Овченка свідчить про ґрунтовне опрацювання ним чинного законодавства України та іноземних держав, матеріалів правозастосовної практики України. У дисертаційній роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації в разі творчого використання ідей, розробок, тверджень інших авторів, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Дискусійні положення дисертації. Разом з цим, як і кожна наукова праця, дисертація О.В. Овченка містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та стосовно яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. Автор обґрунтовує доцільність скасування 50 % обмеження участі

вкладників у складеному капіталі товариства. Проте в роботі недостатньо проаналізовано можливі наслідки такої зміни для правової природи командитного товариства та ймовірні ризики для вкладників та кредиторів товариства. Можливість залучення капіталу від учасників з обмеженою відповідальністю підвищує ризики невиконання зобов'язань зі сторони командитного товариства стосовно кредиторів.

2. Дискусійним видається твердження автора щодо можливості створення в командитному товаристві органів управління за аналогією з товариствами капіталу. Такий підхід потребує додаткового обґрунтування з огляду на традиційну персоналістичну природу командитного товариства та особливості правового статусу його учасників та специфіки корпоративних відносин між ними.

3. Автор пропонує поняття «командитної суми» як окремого обсягу відповідальності вкладника, який може перевищувати розмір його внеску. Водночас чинна модель командитного товариства в українському праві традиційно виходить із принципу обмеження ризику вкладника лише внесеним вкладом.

Положення щодо запровадження «командитної суми» та концепції «триваючої відповідальності» вкладника мають наукову новизну, однак окремі запропоновані дефініції потребують додаткової аргументації щодо їх співвідношення із загальними принципами цивільно-правової та корпоративної відповідальності. Потребує додаткового обґрунтування, чи не призведе така конструкція до фактичного нівелювання відмінностей між вкладником і повним учасником.

Дискусійним є і співвідношення цих пропозицій із принципом правової визначеності та передбачуваності цивільної відповідальності. Запровадження додаткової або розширеної відповідальності вкладника потребує чітких критеріїв, меж та механізмів реалізації, які у роботі окреслено лише загально.

Однак, вище зазначені зауваження до положень дисертації не впливають на позитивну оцінку роботи в цілому, натомість спрямовані на стимулювання дисертанта до подальших поглиблених наукових досліджень в окресленій сфері наукових інтересів. Також вони можуть бути предметом наукових дискусій вчених-юристів та практичних працівників. Здобувач наукового ступеня О.В. Овченка володіє достатніми теоретичними знаннями, має необхідний практичний

досвід застосування законодавчих положень, що стали предметом його дослідження, вдало аналізує проблемні питання та критично їх оцінює.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні, її текст відповідає вимогам щодо логічної послідовності викладення матеріалу. Зроблені автором висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими.

У дисертації сформовано теоретичні положення, які відображають особливості здійснення корпоративних прав в командитному товаристві, та внесено пропозиції з удосконалення чинного законодавства України, що свідчить про нове вирішення автором відповідного наукового завдання.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження О.В. Овченка відповідає обраній ним спеціальності 081 «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

Отже, позитивно оцінюючи змістовність наукового дослідження, підтверджуючи цілісність і логічність його структури, враховуючи обґрунтованість та високий рівень наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, ступінь апробації й впровадження основних результатів, вважаю, що дисертаційна робота на тему «Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі» відповідає вимогам спеціальності 081 Право, всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами),

Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор – Овченко Олександр Володимирович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в галузі знань 08 Право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету

Бутрин-Бока Наталія Степанівна